

Nr 45

Utlåtande i anledning av väckta motioner om ökat stöd till handikappade.

I de likalydande motionerna nr 348 i första kammaren av herr *Lundström m. fl.* och nr 406 i andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* har framställts yrkanden om ökat stöd till handikappade. Motionerna har, såvitt de avser frågor rörande invaliditetsförmånerna enligt lagen om allmän försäkring — utom vad gäller medelsanvisningen — samt ersättning till föräldrar för vård av handikappade barn i hemmet, hänvisats till lagutskott och i övrigt till statsutskottet. I den mån motionerna hänvisats till lagutskott har de tilldelats andra lagutskottet. I förevarande utlåtande behandlas frågorna rörande invaliditetsförmånerna enligt lagen om allmän försäkring. Utskottet kommer att i annat sammanhang behandla motionerna i vad gäller ersättning för vård av handikappade barn.

I motionerna, såvitt nu är i fråga, har hemställts, att riksdagen måtte

a) besluta att de särskilda invaliditetsförmånerna enligt lagen om allmän försäkring fr. o. m. den 1 januari 1964 skall förstärkas så, att invaliditetstillägget fördubblas från 1 200 kronor till 2 400 kronor om året och att invaliditetsersättningen höjes från 2 000 kronor till 3 000 kronor om året (del av yrkandet under 11 i motionernas hemställan),

b) i skrivelse till Kungl. Maj:t såsom sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad motionärerna anfört beträffande tolkningen av uttrycket »betydande merutgifter» i 9 kap. 2 § andra stycket lagen om allmän försäkring (yrkandet under 12 i motionernas hemställan),

c) besluta att invaliditetstillägg och invaliditetsersättning skall fr. o. m. den 1 januari 1964 indexregleras på grundval av de belopp som anges i 12 § lagen angående införande av lagen om allmän försäkring (yrkandet under 13 i motionernas hemställan) samt

d) i skrivelse till Kungl. Maj:t begära att till 1963 års höstriksdag framläggas förslag till de kompletteringsbestämmelser till lagen angående införande av lagen om allmän försäkring, som erfordras för genomförande av angiven indexreglering (yrkandet under 14 i motionernas hemställan).

Beträffande de skäl motionärerna åberopat till stöd för sina yrkanden får utskottet, i den mån redogörelse därför icke lämnas i det följande, hänvisa till motionerna.

Gällande bestämmelser

Reglerna om rätt till folkpension i form av *f ö r t i d s p e n s i o n* återfinnes i kapitel 7 i *lagen om allmän försäkring*. Förtidspension utgår till försäkrad, som fyllt 16 år, för tid före den månad, då han fyller 67 år eller ålderspension dessförinnan börjar utgå till honom, om hans arbetsförmåga på grund av sjukdom, psykisk efterblivenhet, vanförhet eller annat lyte är nedsatt med minst hälften och nedsättningen kan anses varaktig. Med hänsyn till graden av arbetsförmågans nedsättning utgår antingen hel förtidspension eller 2/3 eller 1/3 av hel förtidspension. Hel förtidspension utgör samma belopp som ålderspension, vilken uttages vid 67 års ålder. Fr. o. m. den 1 januari 1963 har ålderspension, som uttagits vid 67 års ålder, utgått med 3 325 kronor för ensam pensionär.

Förtidspension kan i förekommande fall på motsvarande sätt som ålderspension förhöjas med barntillägg, hustrutillägg, kommunalt bostadstillägg och invaliditetstillägg.

I n v a l i d i t e t s t i l l ä g g utgår enligt 9 kap. 2 § nämnda lag om den försäkrade är ur stånd att reda sig själv och på grund härav vid upprepade tillfällen dagligen är i behov av hjälp av annan samt hjälpbehovet uppkommit innan den försäkrade fyllde 63 år. Invaliditetstillägg skall alltid utgå om den försäkrade är blind och blindheten inträtt innan den försäkrade uppnått 63 års ålder. Dessa två fall motsvarar de fall då enligt tidigare lagstiftning utgick vårdtillägg respektive blindtillägg. Invaliditetstillägg utgår slutligen till försäkrad som uppbär partiell förtidspension, om den försäkrade utför förvärvsarbete men på grund av höggradig nedsättning i kroppsorgans funktion behöver avsevärd fortlöpande hjälp av annan person eller får vidkännas betydande merutgifter för färdmedel eller andra hjälpmedel för att kunna utföra arbetet.

Invaliditetstillägg utgår ej till försäkrade, som stadigvarande vårdas på vissa anstalter, och ej heller till försäkrade, som enligt gällande bestämmelser om blindundervisning är skolpliktiga.

Invaliditetstillägg liksom övriga folkpensionsförmåner uttryckes i *lagen om allmän försäkring* i procent av basbeloppet. Tillägget anges till 30 % av basbeloppet. Eftersom basbeloppet följer skiftningar i prisläget kommer förmånens storlek att anpassas efter prisutvecklingen. En på detta sätt utformad indexreglering har emellertid inte kunnat tekniskt genomföras redan vid 1963 års ingång, då lagstiftningen trädde i kraft. I 12 § *lagen angående införande av lagen om allmän försäkring* har i stället för tiden intill

utgången av juni 1968 bestämts, att invaliditetstillägg skall utgöra 1 200 kronor för år.

Till försäkrad, som inte åtnjuter pension, kan utgå invaliditetsersättning, om den försäkrade fyllt 16 år. Reglerna härom återfinnes i 9 kap. 3 § *lagen om allmän försäkring*. Invaliditetsersättning tillkommer dels försäkrad som är blind, om blindheten inträdde innan han fyllde 63 år, dels försäkrad som utför förvärvsarbete, om han på grund av höggradig nedsättning av kroppsorgans funktion behöver avsevärd fortlöpande hjälp av annan person eller får vidkännas betydande merutgifter för färdmedel eller andra hjälpmedel för att kunna utföra förvärvsarbetet. Försäkrad, som enligt gällande bestämmelser om blindundervisning är skolpliktig, har ej rätt till invaliditetsersättning.

Ersättningen anges till 50 % av basbeloppet. På motsvarande sätt som beträffande invaliditetstillägg har bestämts, att invaliditetsersättning tills vidare skall utgöra 2 000 kronor om året.

Även inom tilläggs pensioneringen kan förtidspension utgå. Bestämmelser härom återfinnes i kapitel 13 i *lagen om allmän försäkring*.

Historik

Enligt de tidigare gällande reglerna utgick invalidpension till den, vars arbetsförmåga på grund av sjukdom, lyte eller dylikt mera varaktigt gått helt eller till större delen förlorad före den allmänna pensionsåldern. Invalidpensionen bestod av grundpension och tilläggs pension, vilka förhöjdes med indextillägg respektive standardtillägg. Grundpensionen utgick utan inkomstprövning. Tilläggs pensionen var däremot inkomstprövad. Blindtillägg utgick med 1 200 kronor om året till den som blivit blind före fyllda 60 år. Vårdtillägg utgick med 1 200 kronor om året till pensionsberättigad, som utan att vara blind var ur stånd att reda sig själv och på grund därav var i behov av ständig tillsyn och vård, under förutsättning att behovet därav uppkommit före det han fyllt 60 år. Blindtillägg och vårdtillägg utgick utan inkomstprövning.

I vissa fall kunde dispens ges från inkomstprövningen så att högst 1 100 kronor om året jämte standardtillägg tillerkändes helt arbetsoförmögen invalidpensionär, vars make ej åtnjöt folkpension, s. k. hjälplöshetstillägg.

I *proposition nr 90 år 1962*, genom vilken förslag till lag om allmän försäkring förelades riksdagen, föreslogs den nuvarande utformningen av ifrågavarande förmåner. Invaliditetstillägg skulle utgå med 1 200 kronor och invaliditetsersättning med 1 800 kronor om året.

Andra lagutskottet behandlade propositionen i utlåtande nr 27. Utskottet upptog därvid till behandling även motioner, i vilka hemställdes att över-

gångsbestämmelserna om invaliditetstillägg och invaliditetsersättning skulle slopas samt att dessa förmåner skulle indexregleras enligt förslaget till lag om allmän försäkring redan från den 1 januari 1963. I utlåtandet förordade utskottet på anförda skäl att invaliditetsersättningen skulle utgöra 50 % av basbeloppet eller tills vidare 2 000 kronor om året. Beträffande ovan nämnda motionsyrkande anfördes i utlåtandet:

Orsaken till att folkpensionsförmånerna tills vidare skall beräknas efter nu gällande principer är att det administrativa handhavandet av en indexreglering på grundval av basbeloppet förutsätter maskinell utrustning och andra resurser, som inte kan beräknas vara att tillgå förrän om några år. Enligt utskottets mening är det inte tillrådligt att i nuvarande krävande reformskede utan starka skäl ytterligare belasta administrationen. Det synes dessutom föga motiverat att bryta ut ett par av folkpensionsförmånerna och indexreglera dem med hjälp av basbeloppet. Därest penningvärdet skulle undergå en utveckling därhän, att realvärdet av förevarande förmåner alltför mycket urholkats, innan en övergång till beräkning på grundval av basbeloppet kunnat ske, finnes alltid möjligheten att genom höjning av beloppen återställa förmånernas realvärde. På grund av vad sålunda anförts avstyrker utskottet förevarande motionsyrkande.

Riksdagen godkände utlåtandet i berörda delar.

Utskottet

Inom folkpensioneringen utgår under vissa förutsättningar invaliditetstillägg eller invaliditetsersättning. Bestämmelserna härom återfinnes i 9 kapitlet lagen om allmän försäkring.

Invaliditetstillägg utges till försäkrad som åtnjuter ålderspension eller hel förtidspension, om den försäkrade är ur stånd att reda sig själv och på grund härav vid upprepade tillfällen dagligen är i behov av hjälp av annan. Vidare utgår invaliditetstillägg till försäkrad som uppbär partiell förtidspension, om den försäkrade utför förvärvsarbete men på grund av höggradig nedsättning i kroppsorgans funktion behöver avsevärd fortlöpande hjälp av annan person eller får vidkännas betydande merutgifter för färdmedel eller andra hjälpmedel för att kunna utföra arbetet.

Invaliditetsersättning utgår till försäkrad som inte åtnjuter pension under förutsättningar motsvarande dem som gäller för beviljande av invaliditetstillägg till partiell förtidspension.

Invaliditetsersättning samt invaliditetstillägg till partiell förtidspension är avsedda för försäkrade som trots betydande medicinska defekter bereder sig sådan försörjning, att de på grund av inkomstens storlek uteslutes från rätt till förtidspension eller blir berättigade till lägre förtidspension än eljest. Syftet med förmånerna är att uppmuntra till arbete.

Storleken av ifrågavarande förmåner anges i lagen om allmän försäkring i procent av basbeloppet. Av tekniska skäl har en på detta sätt utformad indexreglering inte kunnat genomföras redan vid 1963 års ingång. I stället har i lagen angående införande av lagen om allmän försäkring för tiden intill utgången av juni 1968 bestämts, att invaliditetstillägg skall utgöra 1 200 kronor och invaliditetsersättning 2 000 kronor, i båda fallen för år räknat.

I förevarande motioner yrkas att invaliditetstillägg och invaliditetsersättning fr. o. m. den 1 januari 1964 skall höjas till 2 400 respektive 3 000 kronor samt indexregleras på sätt som gäller för folkpensionen. Vidare anföres att lagstadgandet om invaliditetsersättning på sina håll tillagts den innebörden, att invaliditetsersättning endast kan utgå om den försäkrades merutgifter överstiger ersättningens belopp. En sådan tillämpning av bestämmelserna överensstämmer enligt motionärerna inte med de överväganden som föregick riksdagens beslut. Motionärerna önskar att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t giver till känna vad motionärerna i avseendet anfört.

Beträffande yrkandet om höjning av invaliditetstillägg och invaliditetsersättning vill utskottet framhålla, att förtidspensioneringen byggdes ut under fjolåret genom lagen om allmän försäkring. Vidare bör nämnas att någon motsvarighet till invaliditetsersättningen inte fanns i den gamla lagstiftningen. Även en annan synpunkt gör sig gällande. Socialförsäkringskommittén föreslog ursprungligen att vid sidan om vårdtillägget skulle kunna utgå ett bidrag med lägre belopp, kallat hjälptillägg, men detta förslag vann inte statsmakernas gillande. Det förhållandet att förmånerna inte kan utgå med mindre belopp än 1 200 kronor kan medföra en viss återhållsamhet vid tillämpningen av bestämmelserna, vilket också framgår av vad som anföres i motionerna. En höjning av förmånernas belopp kan således få en effekt motsatt den motionärerna tänkt sig. Utskottet biträder därför inte motionerna i denna del. Ej heller finner utskottet, med hänsyn till att förmånernas storlek fastställdes så sent som i fjol, att tillräckliga skäl föreligger att nu indexreglera desamma.

I sammanhanget vill utskottet erinra om att särskilda sakkunniga tillkallats i december 1962 för att utreda vissa spörsmål rörande den allmänna pensioneringen och att i de sakkunnigas uppdrag även ingår frågor om förbättringar av pensionsrätten för invalider. Det kan antagas, att utredningen vid behandlingen av dessa frågor även kommer att beröra de särskilda förmånerna till invalider.

I fråga om förutsättningarna för beviljande av invaliditetsersättning vill utskottet hänvisa till att lagtexten inte uppställer något krav på att den försäkrades merutgifter skall överstiga ersättningens belopp. Huruvida

merutgifterna skall anses betydande eller inte får uppenbarligen bedömas från fall till fall. Med hänsyn till att erfarenheten av reglernas tillämpning ännu är mycket begränsad och att något avgörande i högre instans ännu icke föreligger, anser utskottet inte att något riksdagens uttalande i frågan för närvarande är påkallat.

Med åberopande av det anförda får utskottet hemställa,

att förevarande motioner, I:348 och II:406, såvitt nu är i fråga, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 18 april 1963

På andra lagutskottets vägnar:

AXEL STRAND

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från f ö r s t a kammaren: herrar Strand, Nils Elowsson, Axel Svensson, Edström*, Enarsson, Eric Carlsson*, Dahlberg och Harry Carlsson*;

från a n d r a kammaren: herr Nilsson i Göteborg, fröken Wetterström, herr Odhe, fru Eriksson i Ängelholm, herrar Jönsson i Ingemarsgården, Svensson i Kungälv*, Carlsson i Huskvarna och Gomér.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herrar *Edström, Harry Carlsson, Jönsson* i Ingemarsgården och *Carlsson* i Huskvarna, vilka ansett,

A) att det avsnitt i utskottets yttrande som börjar å s. 5 med orden »Storleken av ifrågavarande» och slutar med orden »närvarande är påkallat.» bort ersättas med text av följande lydelse:

»Storleken av ifrågavarande förmåner anges i lagen om allmän försäkring i procent av basbeloppet. Intill utgången av juni 1968 skall emellertid enligt gällande bestämmelser invaliditetstillägg utgöra 1 200 kr. och invaliditetsersättning 2 000 kr., i båda fallen för år räknat. Någon indexreglering av dessa belopp sker för närvarande inte.

I förevarande motioner yrkas att invaliditetstillägg och invaliditetsersättning fr. o. m. den 1 januari 1964 skall höjas till 2 400 respektive 3 000 kronor samt indexregleras på sätt som gäller för folkpensionen. Vidare anföres att lagstadgandet om invaliditetsersättning på sina håll tillagts den innebörden, att invaliditetsersättning endast kan utgå om den försäkrades merutgifter överstiger ersättningens belopp. En sådan tillämpning av bestämmelserna överensstämmer enligt motionärerna inte med de överväganden som föregick riksdagens beslut. Motionärerna önskar att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t giver till känna vad motionärerna i avseendet anfört.

Som framhålles i motionerna möter de handikappade vid sidan av andra problem också stora ekonomiska svårigheter. Det är en angelägen uppgift för samhället att åstadkomma sådana ekonomiska förbättringar för dessa människor som svarar mot det allmänmänskliga kravet på att de skall beredas ett med de friska människornas så likartat liv som möjligt.

Den allmänna målsättning, som utskottet här givit uttryck för, rimmar väl med de krav på höjda invaliditetstillägg och invaliditetsersättningar som framföres i förevarande motioner. Utskottet tillstyrker bifall till motionerna och förutsätter därvid att motionernas målsättning under kommande år följes upp med fortsatta reformer.

Några andra skäl än tekniska mot att genomföra en indexreglering av invaliditetstillägg och invaliditetsersättning har inte anförts. Utskottet tillstyrker därför bifall till motionerna jämväl i denna del.

I fråga om förutsättningarna för beviljande av invaliditetsersättning vill utskottet hänvisa till att lagtexten inte uppställer något krav på att den försäkrades merutgifter skall överstiga ersättningens belopp. Huruvida merutgifterna skall anses betydande eller inte får uppenbarligen bedömas från fall till fall. Då emellertid, som påpekas i motionerna, en betydande oklarhet föreligger om innehållet i förevarande bestämmelser och denna oklarhet kan leda till men för de försäkrade, synes skäl föreligga för ett klargörande uttalande i frågan från utskottets och riksdagens sida. Utskottet vill därför som riktpunkt för tillämpningen, i överensstämmelse med motionärernas önskemål, anföras att betydande merutgifter som regel skall anses föreligga, därest utgifterna kan antagas överstiga skillnaden mellan invaliditetsersättning och invaliditetstillägg, samt att merutgifter för berättigande till ersättning jämväl skall anses föreligga vid lägre faktiska utgifter än detta belopp, när särskilda skäl därtill föreligger. Denna utskottets mening synes böra föras till Kungl. Maj:ts kännedom.»

B) att utskottet bort hemställa,

»1) att riksdagen med bifall till yrkandet i förevarande motioner, I:348 och II:406, om höjning av invaliditetstillägg och invaliditetsersättning måtte för sin del antaga följande förslag, nämligen

I. Förslag

till

Lag

angående ändrad lydelse av 9 kap. 2 och 3 §§ lagen den 25 maj 1962 (nr 381)
om allmän försäkring.

Härigenom förordnas, att 9 kap. 2 och 3 §§ lagen den 25 maj 1962 om allmän försäkring skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

2 §

Till ålderspension — — — års ålder.

Ändå att — — — utföra arbetet.

Invaliditetstillägg tillkommer — — — är skolpliktig.

Invaliditetstillägg utgör för år räknat *trettio* procent av basbeloppet. Invaliditetstillägg utgör för år räknat *sextio* procent av basbeloppet.

3 §

Åtnjuter försäkrad — — — sextiosju år.

Invaliditetsersättning tillkommer — — — är skolpliktig.

Invaliditetsersättning utgör för år räknat *femtio* procent av basbeloppet. Invaliditetsersättning utgör för år räknat *sjuttiofem* procent av basbeloppet.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1964.

II. Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 12 § lagen den 25 maj 1962 (nr 382) angående införande av lagen om allmän försäkring.

Härigenom förordnas, att 12 § lagen den 25 maj 1962 angående införande av lagen om allmän försäkring skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

12 §

För tiden — — — nedan stadgas.

Följande i — — — räknat utgöra

barnpension ettusen — — — ettusenfyrhundra kronor;

barntillägg ettusen — — — nämnda belopp;

invaliditetstillägg *ettusentvåhundra* kronor; samt invaliditetstillägg *tvåusenfyrhundra* kronor; samtinvaliditetsersättning *tvåusen* kronor. invaliditetsersättning *tretusen* kronor.

För beräkning — — — äga tillämpning.

I fall — — — femtio kronor.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1964.

2) att riksdagen med bifall till yrkandena under 13. och 14. i motionerna måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till årets riksdag om sådan ändring av lagen angående införande av lagen om allmän försäkring att invaliditetstillägg och invaliditetsersättning fr. o. m. den 1 januari 1964 indexregleras på grundval av de belopp som beträffande ifrågavarande förmåner anges i 12 § nämnda lag; samt

3) att riksdagen i anledning av yrkandet under 12. i motionernas hemställan i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte såsom sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad utskottet ovan anfört beträffande tolkningen av uttrycket 'betydande merutgifter' i 9 kap. 2 § andra stycket lagen om allmän försäkring.»